"Adevărurile d-lui Pușcariu"

D. Sextil Puşcariu răspunde în No. 2 al "Converbirilor Lăterare", 1907, la grava împutare ce-i face d. Al. Philippide în articolul ce am avut onoare de a publica în "Viața Romînească", cum că d-sa s'ar fi folosit de 22 etimologii date de d. Philippide, fără a îndica izvorul.

Și în acest răspuns se crede în drept de a trata pe d. Philippide

foarte de sus.

D. Sextil Puqcariu, care e profesor de limba şi literatura romină la Universitatea din Cernănți şi care a primit dela Academia romină însărcinarea de a scrie Dicționarul limbii romine, în polemicile ce ar vrea să poarte are anume îndatoriri de îndeplinit, dacă nu din respectul pentru sine însuși,—cel puțin față de situația sa oficială.

Şi una din principalele îndatoriri este de a nu specula asupra necunoștinții marelui public,—în cazul de față, în ce privește situația ce •

are d. Philippide în știință.

D. Philippide,—un om atit de străin de ori-ce spirit de reclamă, atit de cuiundat în lucrările sale, inaccesibile profanilor, un om pe care puțini au ocazia să-l cunoască, chiar la lași,—"un om care tace", oricit de mult ar fi atacat, un om care nu scrie versuri, sau nuvele, nu pronunță discursuri (nici măcar obligatorul discurs de recepțiune la Academie, unde nu s'a dus măcar odată după ce a fost ales),—acest om pen-fru marele nostru public, cetitor de ziare și reviste, e ca și cum nu există...

Înainte dar de a caracteriza răspunsul d-lui Sexul Pușcariu, ne simțim datori să limpezim un punct : locul ce ocupă acest taciturn în

filologia romină.

Şi pentru ca să începem cu lucruri ce însuşi d-lui Sexiil Puşcariu nu-i este iertat să nu le ştie, vom cits, întăiu, aprecierile dintr'o anz-liză detalistă asupra "Principiilor" d-lui Philippide, datorită profesorului dela Universitatea din Viena, unde a studiat d. Puşcariu,—W. Meyer-Lübke (pe care d. Puşcariu se crede dator să-l apere împotriva d-lui Philippide!),—aprecieri reproduse în Arhiva, 1896, No. 3—4, p. 206—207, din Litteraturbiatt für germanische und romanische Philologie, XVI, 170:

Decă autorul operei de față [d. Philippide] spone în precuvintare calucrarea sa va găsi puțini lectori în Rominia [prevedea pe "Specialistul" d. Pușcariu], apoi ar fi de dorit ca profeția să sa i se îndeplinească [vai !] pentrucă Increrea este o excelentă întroducere în studiul limbilor. Faptul că principile de istoria limbii ale lui Paul au servit ca model și că principalei idei și vederi stat acele ale lui Paul au servit ca model și că principalei idei și vederi stat acele ale lui Paul nu aduce nici o pagubă valorirei totului, caci este vorba de a pune la indamina Rominilor aceia ce un invățăt Neamț a seris pentru lectorii Nemți, ceia ce a necesilat nu numai o înlocuire a exemplelor germane prin exemple rominești, ci o complectă pricepere, prelucrare și originală transfermare a materialului oferit de nu premergător. Apoi se ințelege de la sine ca Philippide a lăsat la o parte multe capitole de ale lui Paul și a disculat cu deamăruulul multa lucruri pe care Paul nu le-a discutat de loc.. Chiar lectorul străin, care ar cunoaște în de ajans principile interioi limbilor, încă va urmări cu plă și a dearții limbilor, încă va urmări cu plă parte plă parte și parte și plă parte în de ajans principile interioi limbilor, încă va urmări cu plă parte plă parte și pla cărții însă și parte curului parte curului fică curului însă și parte curului însă însă și parte curului în însă și parte curului

noscul fezaucul de cucinte ale limbii romine într'un chip, procum toate luccările de pără acum, la un loc luate, nu ne pot face să-l bănuim; exemple care procură climologului și sintacticului o mulțime de material row, mai toldeauna bine explicat, la lămurirea cărula autorul probeată multă originalitate, astjel lucit oricare se acupă au treo ramure a pramoticii rominești va trebui numaidealt toldeauna să consulte acest înfăia volum al Islanici limbii romine... Volumul se intitulează întăiul cu dicțioaral, d. Philippide n'n putul publica celelalte volume, ai cărur material îl profesează la Universitate). De un lucru însă trebus să fie cinera în orice caz sigur, cu aludiul limbii romine su progresa prin acele volume fuarte mult.

Şi fünd-ci avem în mînă acest No. al "Arhivei" şi pentru a nu mui alerga după înformațiuni în altă parte, reproducem de acolo (p. 205) şi aprecierile asupra aceteiaș lucrări, ale lui Th. Gariner (profesor de filologie romanică, la înnsbruck, autor al unei gramatici istorice a limbii romine şi cercetător al dialectului istrian), publicat în Zeitschrift für romanische Philologie, XIX, 282:

Primal volum al acestei istorii a limbii romine poartă acelaș titlu ca și cunoscula de toți filologii carle a lui Paul, "Principii de istoria lim-bil", și studinză, ca și aceste, caczele transformării limbii [Urmează nici o bingă dare de samă a cuprinsului. Apoi urmează Garlner :] După cil șiiu acestă operă asle coa dintais aludiare sistematică e subisctului la Rominia si pentru aceea, fără Indoiniă, de foarle more caloare pentru studiarea limbii în acea țară. Dar chiac în afară de Rominia prezinta un mare interax, și anume vu atit prin comparuția pe care va face-o lectorul intre invațaturile fui Philippide și acele ale lui Paul, intre sistemul urmărit de Philippide și acel urmărit de Paul, cit mui ales prin detaliile foarte begale pe care le dă autorul în cele 73 de paragrale. [Urmează apoi larăși o lungă dare de samă, după care incheie Gartner astici-i Erufiția și originalitatea de judecată, pe care le probază Philippide, în acest Intaia volum, ne dau areptul si sperâm că al delea volum al operci sale va duce cercelarea limbii romine cu mulți pași inainle.

lată, în sîirșit tot din "Arbiva" (p. 208) și un extras din recensia marelul romanist H. Suchier, profesor de limbile romanice la Universitatea din Halle, publicată în Litterarisches Centralblatt, 1895, 1051:

Philippide a planeit o istoria a limbii remine și în cel diatăin volam, care servește de introducere intregii opere, expuse principiile istoriei
limbii. Insus acest titlu arată că el și-a luat ca model biblia filologelui.
distinsa operă a lui Hermanu Paul. Cu toate acestea, modul de vedura
al lui Philippide este cu totul original. Depă ce și-a asimilat metodă filuiogiei germane, pune la incureare problemele și asupra linibii sale muterne și la sindiază din non pe baza unui material puțiu exploatat de învățuții germani. [Urmează apoi o longă dare de samă, din care extragem
urmatourele lucruri.] Bioi un capitol mu azistă în aceasti carle, unde
problema să na fi înocintat en un pas mui departe, uili prin chipul discufiei cit și prin camplele aduse. Adescori priviri filozofice dan expunerii
am deoschii farmec... Capitolul care discută lumurirea publică a cunoștiuțelor este instructiv prin muite observații și oferă din punct de vedere al
funcțiunii și formării cuvintelor și al sinuxei o exceientă caracteristică a
limbii romine... Un merit principal al cărții stă la numeroasele exemple
care dan o ocuzie autorului să arâte profunda cunoștință ce are de
limba romină, de istoria ei, de literatura și dialectele și și să explice
astfel o mulțiiru de fenomene.

Vā rog, sā aveţi în memoria d-voastră aceste aprecieri ale unor savanţi cu o reputaţiune europeană,—această opinie asupra cărţii d-lul Philippide—cînd veţi ceti pasagiul din răspunsul d-lui Puşcariu, prin care d-sa avea sō

Philippide,

Cităm acest pasagiu în întregime, fără să-i cruțăm lexicografului

Academiei un singur rind:

Cartea din care aș îi putut "Imprumuta" eu etimologiile citate se numește *Principii de istoria limbii*. Se știe că această lucrare este o locolisare neisbutită dună H. Paul [ați văzut ce știu desprenceasta Gartner, Sachier, si profesorul d'Im Puscariu, Meyer-Lubkel, în care se gisesc alilea vederi gresite, etimologii și explicări linguistire atit de copilarești, o lipsă atit de desăvirsită de cele mai elementare noțiuni de filologie romanică, încit nu cred să existe om pe lume, care respectind timpul, să o fi celit întreagă. Ca student am început să o celesc (adică, cînd urma cursul lui Meyer-Lübke, judecata căruia o cunoașteți de mai sus) atunci am dat peste etimologia ridic> erodico (pag. 19), dar văzind că pierderea de timp nu stă în nici un raport cu folosul es l'ași putea avea din cetirea cărții, în care se vor fi găsind pe aici, pe colo, și cite un lucru demn de lust în seame, am pus-o la o purte și n'am mai reluat-o (C. L. 1907, No. 2, p. 205-206)...

Et nunc erudimini!

Un specialist în filologia romină, fiind încă student al lui Meyer-Lübke, dă de o carte, despre care profesorul său spune că "ne face cunoscut tezaurul de cuvinte al limbii romîne intr'un chip, precum toate lucrările de pănă acum, la un loc luate, nu ne pot face să-l bănuim" și că ori-ce specialist "va trebui numaidecit totdeauna să o consulte",-de o carte din care "fie-care capitol,-după Suchier-face un nou pas Inainte" în știință, și cărela "privirile filosofice îi dau un farmec deosebit", - dä "specialistul romîn" de această carte, si... dela pagina 19 n'o mai cetește, ca "să nu peardă timpul" zădarnic !... N'o ... ceteste chiar cînd scrie un Dicționar al elementelor latine !, chiar cînd e însărcinat să lucreze Dicționarul limbii romîne, cu toate că d. Philippide fusese însărcinat de Academie cu această lucrare Inaintea d-sale, și nu se stricase înțelegerea cu Academia, decît fiindcă d. Philippide făcuse, după judecata savantului corp, un plan prea vast și un lux prea marc de erudiție!... (vezi articolul subsemnatului "Dicționarul Academiei și d. Philippide" , V. R.", 1906, vol. I, No. 3...)

Sau d. Sextil Puscariu are temeiu de a nu se increde în specia-

listii la care se adresează Academia?...

Pentru cine dar scrie toate acestea d. Sextil Puscariu?

Mărturisim, că am avea ispita să-l credem că, în adevăr, n'a cetit "Principiile" d-lui Philippide; acest fel de a fi ne-ar explica mai ușor și felul de a face filologie al specialistului Academiei... Dar vom dovedi îndată, că le-a citit!

Nu putem trece înainte, fără a releva încă o dată insinuarea cu-

prinsă în cuvintele "localizarea neisbutită după H. Paul".

Ați văzut că un Suchier (Suchier!) numește opera lui H. Paul "biblia oricărui filolog",-și în adevăr, cel puțin pentru epoca în care au apărut "Principiile",-această operă se prezintă, pentru d. Philippide, elevul lui, ca întruparea însăși a principiilor generale de istoria limbii.

Închipulți-vă că, după Lyell, un geolog romîn ar fi voit să studieze structura geologică a munților și a sesurilor Romîniei. Ar fi putut thank as an abass data naturalnilla connecula in co priveste istoria mină în cadrul

BDD-A31769 Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.51 (2025-12-04 21:01:21 UTC) punct de vedere, o regiune încă neexplorată, făcînd descopeniri de o însemnătate covîrșitoare,—ce ați spune dacă un geolog Sextil Pușcariu ar desemna opera lui ca o "localizare după Lyell" ?

Pentru ce dar îndrăznește se facă aceasta filologul Sextil Pușcariu?
Pentrucă "omul care tace", a tăcui, cînd un alt "specialist romîn",
d. Ovid Densușianu, speculind deasemenea asupra credulității profanilor,
a descoperit acest "plagiat", deși... însuși d. Philippide invoacă pe H.
Paul!... Față de paraponul unui candidat la o catedră, căruia d. Philippide n'a putut să-i dea "nota de trecere", d-sa n'a crezut necesar să răspundă la acea "descoperire". Dar d. Sextil Pușcariu s'a crezut în drept să întrebuințeze acum expresiunea generală de "se știe" pentru cele ce "știe" numai d. Ovid Densușianu...

Acum însă, fiind cunoscut ceia ce, în adevăr, "se știe" despre locul d-lui Philippide în știință, putem să judecăm mai în cunoștință de cauză și răspunsul însuși al d-lui Sextil Pușcariu.

Argumentul principal al d-lui S. Pușcariu că n'a "împrumutat" cele 22 de etimologii dela d. Philippide e, cum ați văzut, cd D-sa n'a cetit "Principiile" d-lui Philippide.-Din rindurile citate mai sus, prin care d. Pușcariu caracterizează cartea d-lui Philippide, s'ar părea-nu-l așa ?-că d. Pușcariu a cetit cartea ? Căci o caracterizează complect, în toate privințele și cu o mare și definitivă siguranță! Dar să zicem că această caracterizare ar fi putut'o face, și fără să cetească cartea!--Să dovedim cu fapte că a cetit'o. Pănă la pagina 19 e nevoit să recunoască că a cetit'o, căci la acea pagină e acel ridic>eradico, pe care l-a combătut. Dar a cetit și pănă la pagina 62, căci d. Pușcariu, în cartea sa "Die Rumänischen Diminutivsuffixe" (p. 50) citează discuția d-lui Philippide relativ la sufixele ic, icel, pe care d. Philippide o face la pagina 62 a "Principiilor" sale! Si pănă la această pagină, se găsesc 9 (noud) din cele 22 de etimologii, și anume: acăț, adăpost, arunc, cam, dezmierd, său, tău, subpsuoară, urez.-N'avem timpul acuma, căci azi am primit "Convorbirile Literare", să căutăm și alte locuri unde d. Puşcariu a citat pe d. Philippide, ca să reconstituim cit a mai cetit din "Principli", dar putem dovedi imediat că a cetit și pănă la pagina 180. D. Pușcariu deși pretinde, în răspunsul său, că pe ie l-a luat de la Cihac (ce Dumnezeu! socotea că'n lași nu e nici un exemplar din Cihac?), totuși I-a luat dela d. Philippide, căci Cihac n'are decit pe ie-ilia, pe cînd d. Puşcariu are pe ie-ilia, într'un înțeles și pe ie-linea în celălalt înțeles, și, cum vedeți, aceasta nu este la Cihac, dar... este numai la d. Philippide: ie (ilia) la pagina 66 din "Principil" și ie (linea) la pagina 180. Şi de la pagina 62 (vezi mai sus) pănă la pag. 180, d. Philippide mai face și etimologiile următoarelor cuvinte (din cele 22): amin, aus, deretic, despic, ie, celălalt ie, minciună, răspic, rină, stric, ușor, adică încă 11 (unsprezece), care, împreună cu cele 9 de mai sus fac 20 !-- Au mai rāmas douā etimologii, care sint dupā pagina 1801 Noi credem că dacă a cetit d. Pușcariu pănă la pagina 180, o fi cetit și pănă la pagina 214, unde e ultima din etimologiile cu pricipa e nită gita...

Așa dar argumentul d-lui Pușcariu nu poate sta în picloare, și nici nu ar fi fost cu pulință—chiar dacă n-am fi avut dovezi—să putem crede că d-sa n'a cetit cartea lăudată de profesorul său, unica carte pe atunci de acest fel, etc. etc....

Acuma să vedem de unde spune d. Pușcariu că a luat aceste 22 de etimologii (căci... nu le-a luat dela d. Philippide, pentrucă... nu l'a cetit f).

Despre 7 (sapte) din ele (amin, arunc, cam, minciună, rină (rtlă), stric, vită) nu spune nici un cuvint! (A observat acest lucru celitorul "Convorbirilor Lit.?"). Deci ne-am ințeies!

Despre adăpost, despic, urez și dezmierd, zice d-sa că le-a lust dela d-nil Tiktin, O. Densușianu și A. Candrea! Aceștia le-au lust dela d. Philippide care le-a publicat întăiu, și, dacă d. Pușcariu n'ar fi ceiti pe d. Philippide, ar fi putut să le la dela aceștia. Dar d. Pușcariu a ce-tit pe d. Philippide, care ei le-a dat întăiu, și atunci e clar că le-a lust

dela d. Philippide.

Observați că pe dezmierd zice că l'a luat dela d. Candrea. Dar pe pagina următoare a "Conv. Lit.* citează pentru acest cuvînt pe Miklosich. Asa dar d-sa nu cetise pe Miklosich, cind şi-a făcut dicționeral. (S'o fi pliciisit de pela pag. 191). Că d-sa a celit foarie de curînd pe Miklosich, se va dovedi în această revistă. Și atunci acăț (arătat ca lust din Miklosich) e lust dels d. Philippide,-după cum dezmiera al lui Miklosich, singur o mărturisește alurea, e luat din Candrea !-- --Despre subsuoară, pe care zice că l'a luat din Cipariu, nu putem spune nimic, căci, ne citînd locul, nu-l putem găsi noi în pripă.-Deretic, are dreptate, e după Cihac, căci d. Philippide ii dă altă explicare, mai consplectă. Sarbād, are dreptate, l'a puint lua din Schuchard. Tău, său, le-a putut lua ori din Meyer-Lübke ori din d. Philippide, căci operele lor au eşit în acelaş an (1894).--Ie l'a luat din d. Philippide, nu din Cihac, cum pretinde,-am dovedit mai sus.--Uşor l'a luat tot din d. Philippide și nu, iarăși, din Cihac, cum pretinde, căci Cihac II derivă din leviciolus, pe cînd d. Puşcariu, după d. Philippide, dln levis+-ușor.

Credem că celitorul este pe deplin lămurit.

.... In zădar d. Puşcariu încearcă să-și justifice procedarea invocind critica aspră pe care d. Philippide o face unor recenzenți, căci d. Philippide nu avansează nimic fără dovadă. (Vezi "Specialistul Romîn", No. 10 Anul I și No. 1 și cel de față, Anul II).

D. Puşcariu isprăveşte: "Articolul d-lui Philippide va urma—nu însă pentru miae."—Crede-ne, domnule Puşcariu, gestul acesta nu se potriveşte, ba mai are păcatul că e şi arhi-banal.

Grammaticus

P. S. S'a scris in această revistă un articol (recunoaștem, de un necunoscut oarecare), bazat nu pe inducții ori pe deducții, ci pe fapte foarte concrete, în care se dovedea că d. Pușcariu "împrumută" pe d. Heritari il căreate în No. 10 Anul I. al acestei reviste... Opinal BDD-A31769

Dacă membrii redacției noastre au muncit și muncesc și acum fără nici o remunerație, totuși, făcînd apei la forțele literare din toate părțile Rominiei, am socotit că ar fi și nedrept și chiar imoral ca o revistă ce se adresază unui popor de peste 12 milioane,—fiindcă pentru literatura și cultura națională, nu există hotare,—să nu poată forța pe cetitorii ei să contribue, în schimbul momentelor de distracție sau instrucție ce li se oferă, la o răspiată cit de modestă a muncii literaților, din alară de redacție,—punindu-se astfel un început modest, e adevărat, al unci dezvoltări literare normale.

Singura garanție de succes, în aceste condiții, a fost să creăm o revistă, nu numai pentru Moldova, în capitala căreia se află din întimplare sediul redacției, nici măcar pentru Romînia, ci pentru toată Romînimea.

Pornind revista noastră cu aceste speranțe, era firesc ca oamenii "cuminți" să ne taxeze de vizionari și utopiști.

Reușita revistei, ne scutește de orice alt răspuns.

Cu totul izolați în mijlocul publicațiilor noastre periodice,—confrații din dreapta ne denunță ca "subversivi" sau chiar lipsiți de patriotizm, cei din stînga ne învinuesc ca "reacționari" și "șoviniști", iar mulțimea de suflete mărante, ce nu se pot ridica peste punctul de vedere comerciai al concurenții, biriesc sau încearcă o "conspirație de tăcere", comică în situația concretă,—în această reușită găsim o nouă întărire a credinții noastre, că sintem în nota justă, că am răspuns la o nevoe reală a momentului, că servim adevăratei culturi naționale, și că luptind pentru triumful ideilor democratice și al înaltelor idealuri ale omenirii, luptăm în acelaș timp pentru înălțarea neamului nostru întreg și biruința cauzei lui drepte.

Putind astfel privi cu adîncă mulţumire rezultatele obţinute în primul an de luptă, și mulţumind din suflet tuturor colaboratorilor noștri care ne-au ajufat să cucerim simpatiile cetitorilor, mulţumind cetitorilor că ne-au dat putinţa de a strînge în jurul "Vieţii Romîneşti" pe atiţia literaţi de frunte ai neamului,—păşim cu încredere în al doilea an al vieţii noastre, fără să mai fim umbriţi de acele temeri, de care erau învălite inceputurile noastre.

Dacă ajutorul colaboratorilor neștri și simpatille cetitorilor nu ne vor lipsi și deacum înainte, nădăjduim chiar în anul acesta să lărgim încă cadrul revistei și să ne apropiem de idealul, pe care niciodată nu l'am perdut din vedere, ca ea să ajungă în adevăr oglinda vieții rominești, de pretutindeni.

RECTIFICĂRILE D-LUI N. IORGA.

Am primit din partea d-lui lorga următoarele rinduri:

"Cu privire la observațiile d-tale de pe pp. 179—181 ale ultimului număr al "Vieții Romînești", repet că notița din "Neamul Romînesc" "privitoare la Basarabeni nu e scrisă de mine, ci primită din lași și că